

K TENDENCÍM ROZVOJE BOJOVÉ A OPERAČNÍ ČINNOSTI

Definovat konkrétně možné tendence rozvoje bojové a operační činnosti je značně složité. Zahrnuje řadu oblastí přímo i nepřímo spojených s řízením a s otázkami výzbroje a organizace vojsk, s ekonomickými možnostmi státu a s tendencemi vývoje ozbrojených sil pravděpodobného nepřítele. Především však je to oblast doktrinální, která koncepčně ovlivňuje vedení operační (bojové) činnosti a z toho plynoucí požadavky na vývoj ozbrojených sil a jejich vybavování technickými a materiálními prostředky.

Rozvoj vědy a techniky v posledních letech pokračuje v historii nevídaným tempem. Nové zbraně, zbraňové systémy, vojenská a bojová technika zásadně ovlivňují a mění organizaci a složení armád, druhů ozbrojených sil a vojsk, způsoby vedení operací a bojové činnosti, principy řízení a velení vojskům a způsoby jejich přípravy. Jednotky, útvary, svazky a svazy (taktický, operační i strategický stupeň) dostávají nové moderní, vysoce účinné prostředky vedení operací a bojové činnosti a proto také nový obsah a cíle této činnosti. Vede dle kvantitativních faktorů a příčin změn se stále výrazněji projevují a v budoucnu se zřejmě budou ještě výrazněji projevovat faktory a příčiny kvalitativní. Boje a operace už v současné době probíhají zároveň na zemi, ve vzduchu, na vodě, pod vodou i v kosmickém prostoru a dokonce stále více v dříve neobvyklých sférách jako je oblast radioelektroniky, psychiky a biochemie. Dnešní věda a technika nemá již jen schopnost zkvalitňovat a dále vyvíjet existující zbraně a způsoby jejich použití, ale dokáže vytvořit poměrně rychle zcela nové projekty, které v mnohých směrech ještě nedávno vyhlížely jako utopie.

Současně s vědeckotechnickým pokrokem uplatňuje svůj vliv na soudobé podmínky boje a operace stále výrazněji i požadavek ekonomické efektivity a všechny její hodnotové aspekty.

V neposlední řadě jsou soudobé podmínky boje a operace dány i myšlením, morálkou, psychikou, vzděláním a tělesnými vlastnostmi a schopnostmi dnešního člověka.

Předpokládané bojiště můžeme charakterizovat především kvalitativně novými zbraněmi, zbraňovými systémy a technikou, jakož i mohutností sil a prostředků určených k vedení bojové činnosti. Existence mohutných sil a prostředků strategického a operačního významu, zejména jaderného napadení, umožňuje řešení řady významných strategických a operačních úkolů. Bez vševojskového boje a operace by však ani v jaderné válce nebylo možné dosáhnout konečného vítězství. Proto nejsou opodstatněna tvrzení některých západních odborníků o „zmenšování úlohy taktiky“. Právě naopak, rozhodující úlohu by v příštím válce měla plnit právě operačně taktická jednotka (prapor, pluk a divize). Tato musí samostatně, iniciativně, na směrech, mnohdy bez spojení s nadřazenými stupni a taktické součinnosti se sousedy vykonat hluboký manévry do boku a týlu nepřítele, rozhodně využívat výsledků jaderných úderů a úderů jiných palebných prostředků, které jsou vedeny do hloubky sestavy nepřítele, a spolu s jednotkami, útvary a svazky útočícími čelně nepřetržitě ve dne i v noci ničit nepřítele do celé hloubky jeho sestavy. Bojová činnost se neomezuje pouze na taktický, popř. operační stupeň, ale bude vždy těsně a pevně spojena se strategickou činností. Jen komplex iniciativní bojové činnosti na všech třech stupních a dovedné využívání nejmodernějších zbraní, zbraňových systémů a systémů řízení a velení vojskům bude vytvářet předpoklady k dosažení vítězství.

Dalším charakteristickým rysem moderní operační a bojové činnosti je ještě výraznější zvýšení jejich rozsahu a hloubky. Proto se objevují termíny, jako „hluboká operace“, „rozsáhlá operace“ apod. Rozsah a hloubku soudobého boje a operace by však neumožnila jen ničivost a pohyblivost moderních zbraní a zbraňových systémů či sil a prostředků, ale i zcela nové druhy ozbrojených sil (raketové vojsko strategického určení) a vojsk (aeromobilní vojsko, útvary radioelektronického boje) a konečně i doplnění bojových sestav vojsk zcela novými prvky, jako je tzv. „vzdušný sled“.

Velká palebná síla, rychlost a manévrovost budou spolu s narůstající vzdušnou mobilitou vytvářet údernou sílu vševojskových svazků a útvarů a dodávat soudobému boji a operaci vysokou dynamičnost, rozhodnost, značný rozmach a velkou hloubku činnosti.

V útočném boji by byl nepřítel napaden současně z několika směrů, v poměrně velkém prostoru a do celé hloubky sestavy. Maximálně se bude zkracovat doba mezi vedením jaderných a palebných úderů na objekty v hloubce nepřátelské obrany s využitím vojsk nebo vysazením výsadků do těchto prostorů s cílem co nejefektivněji využít výsledků úderů, dokončit zničení nepřítele a nedovolit mu včasný a organizovaný manévry silami a prostředky z jiných směrů.

V obraně se značně zvýší aktivita jednotek a útvarů současným a soustředěným vedením činností na zemi i ve vzduchu, účinným omezováním manévru nepřítele, jeho nenadálým palebným a úderným ničením čelně, z boků a týlu současně, rychlým soustředěním sil a prostředků na ohrožené směry, neprodlenou obnovou bojeschopnosti vlastních vojsk a nepřetržitým ničením nepřítele, hlavně jeho obranných prostředků do maximální vzdálenosti.

Jedním z nových prvků boje (vedeného na zemi i ve vzduchu) bude s velkou pravděpodobností obchvat ze vzduchu. Tento perspektivní druh manévru umožňují moderní bojové a dopravní vrtulníky. Těmito prostředky se budou motoristické nebo speciální vzdušné úderné jednotky rychle dostávat do boků a týlu nepřítele a vytvářet řadu ohnisek bojové činnosti v hloubce sestavy nepřítele. Hlavním bojovým úkolem těchto jednotek a útvarů zřejmě bude ničit

prostředky jaderného napadení, velitelská stanoviště, prostředky radioelektronického boje, narušovat systém materiálního zabezpečení, řízení bojové činnosti vojsk, v součinnosti s ostatními útvary a svazky obklíčovati a ničit uskupení nepřítel a obsazovat důležité prostory a objekty v hloubce obrany nepřítel. Hlavní předností „obchvatu ze vzduchu“ bude jeho nenadállost, praktická nezávislost na stavu pozemních komunikací a na rozrušení terénu po jaderných úderech a konečně i značné časové výhody, což bude v budoucí bojové činnosti rozhodujícím faktorem úspěchu. Útočící vojska by získala tímto druhem manévru možnost rychle přenášet úsilí na nové směry, ničit nebo dokončovat zničení prostředků jaderného napadení, zabezpečit vysoké tempo postupu vojsk a překonávat vodní překážky z chodu bez předchozí přípravy.

Svazy a svazky v obraně tímto druhem manévru budou mít možnost rychle posilovat vojska na ohrožených směrech, vytvářet protiúderná uskupení, rovněž budou mít nové možnosti v boji se vzdušnými výsadbami nepřítel ve vlastním týlu a v boji s aeromobility vojsky nepřítel.

„Obchvat ze vzduchu“ bude přirozeně nabývat na významu s růstem aeromobility vojsk, s rozvojem letectva, vzdušných výsadek vojsk a speciálních výsadek úderných jednotek a útvarů.

Soudobé podmínky mění podstatně význam a obsah pojmu „soustředování sil a prostředků“. Bude proto třeba hovořit spíše o „soustředování úsilí“. Raketové jaderné zbraně mohou vést zničující úder bez změny svých postavení do značné hloubky a šířky. V podmínkách použití jaderných zbraní bude nadměrné soustředování sil a prostředků nebezpečné z hlediska zachování vlastní bojeschopnosti. Proto bude mít zvláštní význam soustředování úsilí na hlavním směru prostřednictvím manévru palbou, především raketovými údermi a údermi letectva.

Více než jindy bude zásada soustředování úsilí spojována s pozemní a vzdušnou mobilitou, aktivností a překvapením. Síla úderů, rychlost, překvapení a dovedný manévry budou mít rozhodující význam. Z toho plyne, že soustředování úsilí (vedle kvantitativního) bude mít převážně kvalitativní podstatu.

Budou se vytvářet úderná uskupení na rozhodujících směrech útočné činnosti. Při jejich řízení však bude daleko důrazněji vystupovat do popředí rozhodující úloha velitelů a štábů, zejména v dovedném uplatňování efektivnosti a jejich hodnotových kritérií.

Soudobá teorie a praxe operačního umění prokazuje také oprávněnost tendencí k vytváření a využívání operačních manévrujících skupin (OMS). Zkušenosti z mnoha operačních velitelsko-štabních i některých operačních cvičení s vojsky (např. Zapad-81) totiž ukazují, že i v soudobých podmínkách může docházet ke ztrátě tempa postupu úderných uskupení. Účinné protitankové a protiletadlové zbraně, prostředky REB mohou postup útočnicka nejen zpomalovat, ale i zastavit, nebo dokonce útok zmařit. Současně s tím tu vyvstává potřeba efektivního současného ničení nepřítel do celé hloubky jeho sestavy, zejména jeho prostředků jaderného napadení, prostředků PVO, REB, velitelských stanovišť a dezorganizovat systém materiálního zásobování nepřítel. Proto se vojenské umění intenzivně zabývá otázkou rozpracování způsobů použití a vedení bojové činnosti novým prvkem operační sestavy — OMS. Základním prvkem činnosti těchto skupin a jejich jednotek musí být: manévry — úder — manévry. Tuto dynamickou bojovou činnost ve vysokých tempách umožňuje zavádění moderních prostředků pro přepravu vojsk a vedení bojové činnosti za pohybu a účinných palebných prostředků pro vedení palby ve dne i v noci. Vy-

užití vzdušného prostoru a v neposlední řadě moderní systémy řízení a velení vojskům zvyšují efekt pohybu a palby — tedy úderu.

Pozoruhodným krokem vývoje operačního umění a taktiky je rozpracování otázek vytváření smíšených vzdušných a pozemních úderných skupin, v nichž působí společně tanky, bojová vozidla pěchoty, obrněné transportéry, bojové a dopravní vrtulníky. Jednou částí této skupiny je pozemní sled — tankové, mostotřelecké, dělostřelecké jednotky a jednotky PVO, jejichž činnost zabezpečují motorizované ženijní, protichemické a týlové jednotky. Pozemní sled bude řešit hlavní úlohy skupiny a bude také určovat její palebnou a údernou sílu. Vzdušný sled bojové sestavy skupiny představuje zásadně novou kvalitu, a to nejen s ohledem na složení a bojové možnosti, ale i z hlediska způsobů plnění úkolů. Do sestavy vzdušného sledu mohou být zařazeny bojové vrtulníky, bitevní letouny a taktické výsadekové jednotky, které po přistání působí ve prospěch pozemního sledu. Smíšené úderné skupiny se mohou vytvářet a zasazovat v útoku, v obraně a ve střetném boji.

Dalším charakteristickým rysem soudobé i budoucí bojové činnosti bude vedení operací a boje do velké dálky — „distanční boj“. Tento způsob bude umožněn především kvalitou a kvantitou raketové a dělostřelecké techniky a výzbroje, včetně nejmodernějších systémů pro vedení palby salvami a do dálky několika desítek kilometrů. Stojí jistě za úvahu myšlenka, že tento druh boje je vyvoláván i velmi podstatnými změnami v psychice člověka vlivem technického pokroku. Četné prognózy o dalším rozvoji této bojové činnosti byly velmi názorně potvrzeny průběhem války na Blízkém východě [1973], kdy se bojová činnost odehrávala v boji dělostřelectva proti dělostřelectvu v rozsahu jeho dostřelu (8—10 km od čáry dotyku), protitankových řízených střel proti tankům do vzdálenosti 3—4 km, bojových vrtulníků vyzbrojených PTRS proti tankům do vzdálenosti 2—4 km a tanky proti tankům do vzdálenosti 1—1,5 km. Pěchota v této válce prakticky boj ani nevedla a často ani nebyla v bezprostředním styku s nepřitelem. „Distanční“ boj odpovídá také i nové tendenci zvyšování hloubky bojových a operačních úkolů a využívá palebného boje vedeného do maximální dálky střelby. Má a v budoucnu (v souvislosti s vývojem a zaváděním přesnějších a účinnějších prostředků) bude mít ještě výraznější místo nejen v pozemním boji, ale i ve vzduchu, námořním a protivzdušném boji.

Novou problematikou soudobého boje je široké zavádění a zdokonalování střel s přesným navedením (Precise Guided Munition — PGM). Je to nejen důsledek vysoké úrovně technického vývoje, ale i zvyšujícího se množství pohyblivých cílů na bojišti, jejich rychlosti a odolnosti. Roste význam protitankové obrany, jejíž část se přenáší do vzdušného prostoru, i význam protivzdušné obrany. V obou případech jde především o soustavné zvyšování pravděpodobnosti zásahu cílů každou a zvláště první ranou.

Bojovou činnost bude také velmi pravděpodobně ovlivňovat široké používání malých bezpilotních letadel — prostředků. Jejich vývoj vede k všestrannému použití jako nosičů zbraní, řídicích a naváděcích systémů pro dělostřelectvo a letectvo, popř. jako zařízení pro vedení rádiového a radiotechnického boje, či jako tranzitního spojovacího systému.

Oblasti, která podstatně ovlivní charakter soudobého boje, jsou moderní druhy střeliva a výbušnin do všech zbraní. Se zvyšováním dálky a přesnosti střelby zvyšuje se i účinnost v cíli. Přesnost střelby se podstatně zvyšuje automatickým naváděním na cíl v průběhu poslední části dráhy letu — tzv.

koncové navedení. Zvýšení dálky střelby se dosahuje jednak speciální konstrukcí střel a přidavným pohonem a jednak změnou tvaru střely. Účinek střel v cíli se zvyšuje zejména u tzv. munice s objemovou (prostorovou) explozí. Novým druhem velmi účinné munice jsou kontejnerové střely, rakety, pumy a miny, používané zejména na plošné cíle, tanky a k dálkovému kladení minových polí. Nové vývojové cesty byly rovněž nastoupeny u protitankových střel. Dlouhý zápas mezi pancířem a granátem, který vlastně není ještě rozhodnut, vedl ke zvýšení požadavků na moderní technologii výroby odolných pancířů a současně vysoce průbojných granátů. Vývoj keramických a vrstvených pancířů vedl nejen k nové konstrukci kumulativních střel, ale i k opětovnému návratu k podkaliberním granátům, ke zvyšování rychlosti letu střely a tvrdosti jejího průbojného jádra.

Je skutečností, že nové zbraně, zbraňové systémy a střelivo podstatně zvyšují obránce před útočníkem. Vyskytuje se proto dosti úvah, zejména na Západě, o snižování významu tanků a naopak o zvyšování významu rychlých, pohyblivých prostředků s malou siluetou, dobře chráněných proti tankům a protitankovým prostředkům. Zároveň jsme svědky toho, že všechny armády zvyšují počty a kvalitu svých tanků. Odehrává se tak zřejmě i v soudobých podmínkách dávný boj mezi základními složkami bojové činnosti: palbou, pohybem, úderem a odolností. Nemůžeme přitom zapomínat, že v míru se přeceňuje význam pohybu, a proto se jeho vývoji věnuje převážná část vojenskovedeckých prací a vědeckotechnických výzkumů. Je to dáno i skutečností, že účinek palby nemůže být všestranně vyzkoušen již v mírovém období, jako je tomu u dopravní techniky. Současný vědeckotechnický pokrok a vyspělá technologie výroby zbraní však tyto dosavadní zkušenosti podstatně mění. Matematika, kybernetika, matematické prognózování a modelování ve spojení s výkonnými elektronickými počítači a nejmodernějším informačním technikou nahrazují dřívější nákladné experimentování, jsou účinnými pomocníky člověka a dokonce se v podstatě stávají výrobní silou. Proto jsou při výzkumu nových prostředků palby docilovány dříve netušené úspěchy. Naopak vývoj prostředků pohybu se zdá ukončený — zůstal u kol, pásů a spalovacích motorů, popř. turbín. Nyní se jen přenáší do větších vzdušných výšek a vodních hloubek — jeho rychlost narazila na nepřekročitelnou bariéru. Mohutnost palby má však před sebou téměř neomezené možnosti dalšího vývoje. Zde se rýsuje zatím jen jediná hranice — riziko zničení současné existence živého i neživého na zemské kouli.

V současných podmínkách se připisuje rostoucí význam i pěchotě. Hlavní příčinou je rostoucí urbanizace všech světadílů a zvláště pak střední Evropy. Další příčinou je i skutečnost, že např. s výsadečnými a aeromobilními jednotkami může nejlépe bojovat právě pěchota. Ta je konečně i nejvhodnější pro boj se záškodníky, diverzanty, teroristy a s přepadovými jednotkami. Potřeba pěchoty roste také se zvýšením důležitosti ochrany systémů velení a týlových zařízení. Nemalým důvodem růstu významu pěchoty jsou i otázky ekonomické efektivnosti — jednotky a útvary pěchoty jsou stále „levnější“ než jiné druhy vojsk, i když musí být v soudobých podmínkách i pěchota vyzbrojena moderními a nákladnými prostředky.

V nemalé míře je soudobý boj charakterizován zvýšeným významem a novými prostředky průzkumu a velení, jakož i novými metodami jejich použití. Informační a řídicí systémy se velmi rychle modernizují a vybavují elektronickou technikou nejnovější generace. Velitelé a štáby je uplatňují a v budoucnu to-

mu rozhodně bude ve stále větší míře a ve všech oblastech znalostí matematického modelování a prognózování. Z toho plyne, že kvalitativně novými směry se bude ubírat i příprava velitelů a štábů. Nebude už stačit, aby se velitel dovedl správně rozhodnout a vydat odpovídající nařízení, ale společně se štábem musí ovládnout složité systémy velení a řízení, aby přijatá rozhodnutí byla optimální a v co nejkratší době předána vykonavateli.

Elektronika vtiskuje bojišti nové charakteristiky. Platí to zejména v oblasti spojovací techniky, přenosu dat, průzkumu, řízení zbraňových systémů a velení. V neposlední řadě je i příčinou vzniku nového druhu boje — elektronického (REB). Úspěch v boji a operaci bude již v soudobých podmínkách (a tím více v budoucnu) silně závislý na spolehlivé funkci všech elektronických zařízení. Radioelektronický boj bude svým významem přesahovat rámec taktiky a operačního umění. Bude zasahovat i do oblasti strategie a dokonce i mimo oblast vojenství do všech oblastí zejména výrobní a vědecké sféry.

Zřejmě v budoucí možné válce nebude překvapením při vedení operační a bojové činnosti široké uplatnění psychologických metod a forem boje.

Uvedeným charakteristickým rysům soudobého i budoucího boje a praktickým změnám v bojové činnosti se přizpůsobují a budou přizpůsobovat nejen zbraně a technika konvenčního typu, ale i zbraně hromadného ničení zcela nového typu (geofyzikální apod.), pokud nebude jejich použití omezeno mezinárodními smlouvami.

Charakter možného budoucího boje nemůžeme pochopitelně stanovit přesně a s konečnou platností. Vědeckotechnický pokrok je velmi rychlý a přináší tolik změn, že seriózní prognózy jsou omezeny jen na poměrně krátkou dobu. Pro všestrannou bojovou připravenost ozbrojených sil je však velmi důležité sledovat vývoj, shromažďovat poznatky, analyzovat je a na tomto podkladě určovat metody a způsoby vedení boje a operace.

Řada vojenských teoretiků se shoduje v názoru, že úspěch v soudobém boji a operaci bude mít pravděpodobně ten, komu se podaří silně omezit nepřitele ve vedení a řízení bojové činnosti a ne ten, kdo bude mít minimální ztráty. Velmi podstatná pro úspěch boje bude také výše nákladů na způsobení maximálních ztrát nepříteli. Tyto názory, potvrzené zkušenostmi z posledních válek, vyzdvihují zcela jednoznačně potřebu vysoké iniciativy, aktivity a dynamičnosti v možných budoucích bojích a operacích a také nezbytnost dosažení účelného vědeckotechnického předstihu před nepřítelem. Současně je nezbytné zdůraznit, že i v budoucnu bude prvořadý význam přikládán člověku před technikou a proto trvale porostou nároky na kvalitu operační, bojové a politické přípravy velitelů, štábů a vojsk.